

MIGRÁCIÓS SZEMLE

A 2022-es UNHCR-jelentés által felvázolt globális trendek a lakóhelyüket kényszerből elhagyókról

A jelen összefoglaló az ENSZ Menekültügyi Főbiztossága (UNHCR) által kiadott, a lakóhelyüket kényszerből elhagyó emberekre vonatkozó jelentés legfontosabb elemeit mutatja be. A 2023 júniusában publikált jelentésben feldolgozott adatok a 2022 januárjától 2022 decemberéig tartó időszakot jellemzik.

[Global Trends – Forced Displacement in 2022. UNHCR, 2023. június 14.](#)

Bevezetés

Az ENSZ Menekültügyi Főbiztossága által kiadott Global Trends jelentés évente egyszer jelenik meg és az előző év verifikált statisztikai adatait rendszerezi a menekültek, a menedékkérők, a belső menekültek, a lakhelyükre visszatérők, valamint a hontalan személyek számával összefüggésben. A jelentés által feldolgozott számadatok forrásait a kormányok, a nem kormányzati szervezetek (NGO-k) és az UNHCR által közölt statisztikák jelentik.

Az UNHCR Global Trends közlése szerint a 2022-es évben a lakóhelyüket kényszerből elhagyó személyek száma 108.4 millió fő volt, amely a 2021-es jelentéssel összehasonlítva 21%-os növekedést jelent.¹ Az üldöztetés, a különböző konfliktusok, az erőszak, az emberi jogok megsértése, a természeti katasztrófák, valamint a közrendet súlyosan megzavaró események miatt útra kelő személyek 76%-a 2022-ben alacsony és közepes jövedelmű országokban tartózkodott, jellemzően a hazájukkal szomszédos államokban. Az érintett személyek nemi megoszlása kiegyenlített, továbbá 40%-uk gyermek. A statisztikai adatok szerint 2022-ben a lakóhelyüket kényszerből elhagyók 52%-a szír, ukrán és afgán állampolgár volt.

A lakóhelyüket kényszerből elhagyókra vonatkozó legfrissebb adatok

A 2022-es jelentésben szereplő 108.4 millió lakóhelyét kényszerből elhagyó személy az alábbi kategóriák szerint oszlik meg:

- 62.5 millió belső menekült,
- 35.3 millió menekült,
 - 29.4 millió menekült az UNHCR mandátuma alatt
 - 5.9 millió menekült az UNRWA mandátuma alatt

¹ A jelentés elkészítői jelzik, hogy a 2023 első öt hónapjában tapasztalt tendenciákat alapul véve 2023 májusára a lakóhelyüket kényszerből elhagyók száma valószínűleg a 110 millió főt is meghaladhatta.

- 5.4 millió menedékkérő és
- 5.2 millió nemzetközi védelemre szoruló személy.

A jelentésben szereplő hat témakör

1. Globális, kényszer miatti lakhelyelhagyás

A lakóhelyüket kényszerből elhagyók számát jelentős mértékben befolyásolta az Orosz Föderáció 2022 februárjában Ukrajna ellen indított teljes körű inváziója, ami a második világháború óta az egyik legnagyobb mértékű és gyorsaságú menekültválságot idézte elő. A 2022 decemberi adatok alapján Ukrajnát 5.7 millió személy hagyta el², míg a belső menekültek száma 5.9 millió fő volt. A 2011 óta polgárháború sújtotta Szíriából négy év alatt távozott ugyanennyi menekült. Az ukrajnai menekültek világviszonylatban a menekültek 16%-át tették ki 2022-ben.

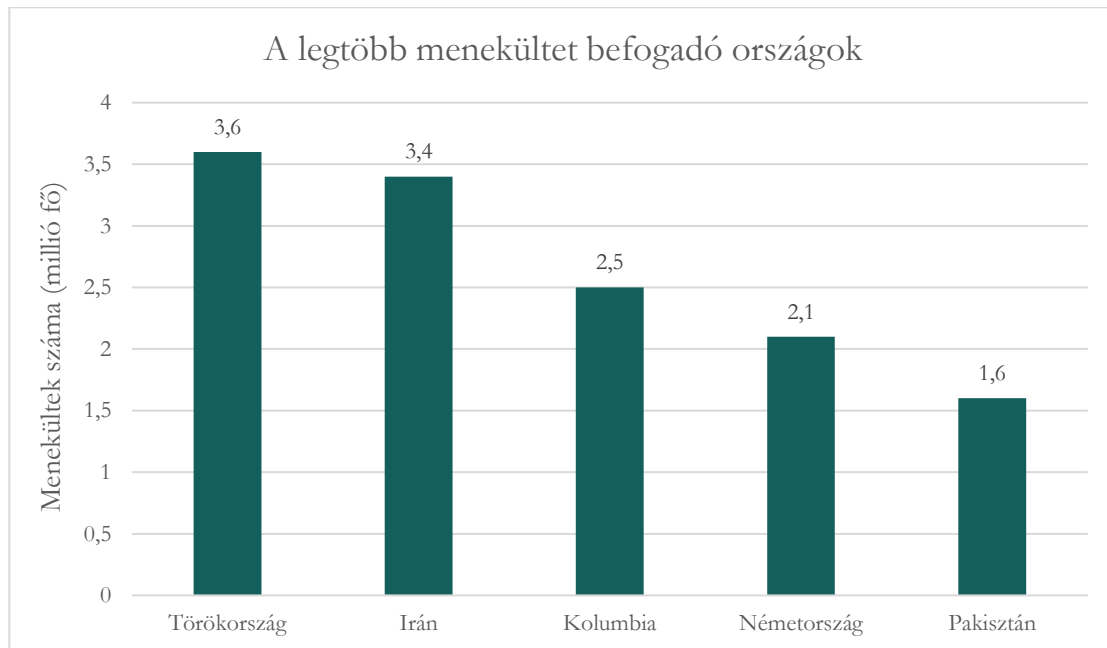
Elérhetővé váltak 2022 során az Iráni Iszlám Köztársaságban (a továbbiakban: Irán) a lakóhelyüket kényszerből elhagyó afgánok számára vonatkozó becslések is. A friss összesítés az összes, hivatalos okmány nélkül Iránban tartózkodó afgán állampolgár mellett a 2021 augusztusi tálib hatalomátvételt követően Iránba érkezettek számát is tartalmazza. Az iráni hatóságok 2022 novemberét megelőző adatai szerint közel 800 000 afgán állampolgár élt az országban dokumentáltan. A legfrissebb statisztikák alapján pedig további 2.6 millió afgán állampolgár jutott hozzá a kitoloncolás elleni védelmet is biztosító Amayesh kártyához.

2. Nemzetközi menekültek

A menekültek 36%-át Európa (Törökországgal együtt) fogadja be. Míg 2021-ben az európai államok által befogadott menekültek csupán 7 millió főt tettek ki, addig ez a szám 2022 végén már a 12.4 milliót is elérte. A jelentős emelkedés oka az ukrajnai fegyveres konfliktus által gerjesztett menekülthullámra vezethető vissza. A szubszaharai afrikai országok adnak otthont minden ötödik menekültnek világszerte. A 2021-es adatokhoz hasonlóan 2022-ben is Kelet-Afrika országai és a Nagy-tavak térségében található államok fogadták be a legtöbb menekültet, 4.7 millió főt. Az ázsiai és csendes-óceáni térségben megközelítőleg 20%-os emelkedés volt tapasztalható a 2022-es évben, elsősorban az Iránban és a Pakisztánban tartózkodó afgán állampolgárok számával kapcsolatos szám adatok frissítése miatt. Irán és Pakisztán után Banglades fogadta be a legnagyobb számú menekültet. Az említett három ország együtt több mint 6 millió menekültet fogadott be. Az amerikai kontinensen 2022-ben az egy évvel korábbi adatokhoz képest 17%-kal több menekült és védelemre szoruló személy volt nyilvántartva. Az összesen 6 millió személy többsége venezuelai állampolgár. A nemzetközi védelemre szoruló személyek közül több mint 4 milliót Kolumbia, Peru és

² Közülük 2.6 millióan a szomszédos országokban telepedtek le, míg 3 millióan Nyugat-Európában vagy azon túl.

Ecuador fogadta be. A MENA-térség országaiban befogadott menekültek száma az előző évi adatokhoz képest 2%-kal csökkent. A 2.4 millió menekült közel 90%-át Libanon, Jordánia, Egyiptom és Irak fogadta be. A 6.5 millió szír menekült – az ukrajnai menekültekhez hasonlóan – a hazájukkal szomszédos országban telepedett le, így kétharmaduk Törökországban, Libanonban és Jordániában talált menedékre.

1. Ábra A legtöbb menekültet befogadó országok. (Forrás: Global Trends – Forced Displacement in 2022. UNHCR; a szerző saját szerkesztése)

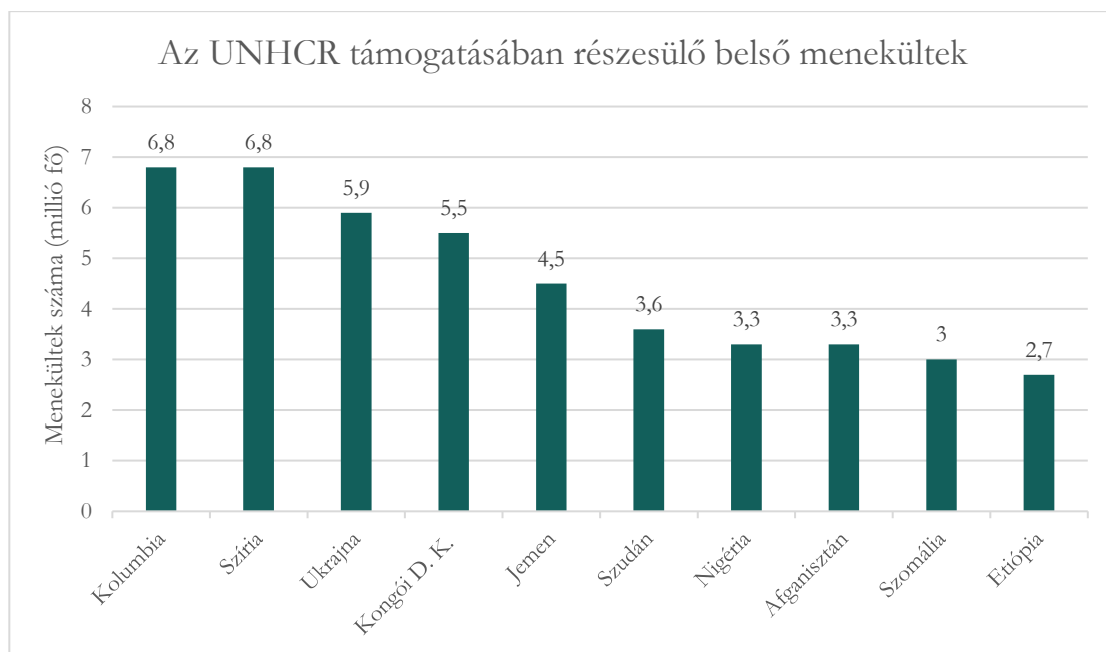
3. Belső menekültek

Továbbra is azon személyek teszik ki a menekültek közel 60%-át, akik a fegyveres konfliktusok, az állandósult erőszak vagy az emberi jogok megsértése miatt a lakóhelyüket kényszerből hagyják el, de az országban maradnak. Az UNHCR támogatásában részesülő belső menekültek száma az elmúlt egy évtizedben megkétszereződött, 2021-hez képest pedig 12%-kal nőtt, így jelenleg 57.3 millió főt tesz ki. 2022 végén világviszonylatban a belső menekültek közel 80%-a továbbra sem térhetet vissza lakóhelyére.

2022-ben legalább 15.8 millió fővel nőtt a belső menekültek száma, melynek közel fele – az elmúlt évek trendjeivel ellentétben – Európához kötődik. A változás alapvetően az ukrajnai háborúval áll összefüggésben. Az ukrajnai harci cselekmények földrajzi kiterjedésében bekövetkezett változások miatt a frontszakaszok is mozognak, ami a belső menekültek újabb millióinak megjelenéséhez vezethet. Nem zárható ki, hogy a 2023-as év során az ukrajnai belső menekültek száma a 16.8 millió főt is elérheti.

További 5 millió belső menekültet regisztráltak az afrikai kontinensen 2022-ben. Ezen személyek nagyobbik része a Kongói Demokratikus Köztársaságban és Mozambikban, míg kisebbik része Kelet-Afrikában és a Nagy-tavak régióban, elsősorban Etiópiában, Szomáliában, Dél-Szudánban és Szudánban kényszerült lakóhelyének elhagyására. Az

Ázsiában és a csendes-óceáni régió területén 2022-ben regisztrált 1.4 millió új belső menekült csaknem teljes egészében mianmari. A Mianmarban 2021 telén bekövetkezett katonai hatalomátvétel következtében elszabaduló erőszak 1.2 millió embert kényszerített lakóhelyének elhagyására. A MENA térségben regisztrált belső menekültek, mintegy 450.000 ember jemeni és szír állampolgár. 2022 végére Szíriában 6.8 millió belső menekültet tartottak számon.

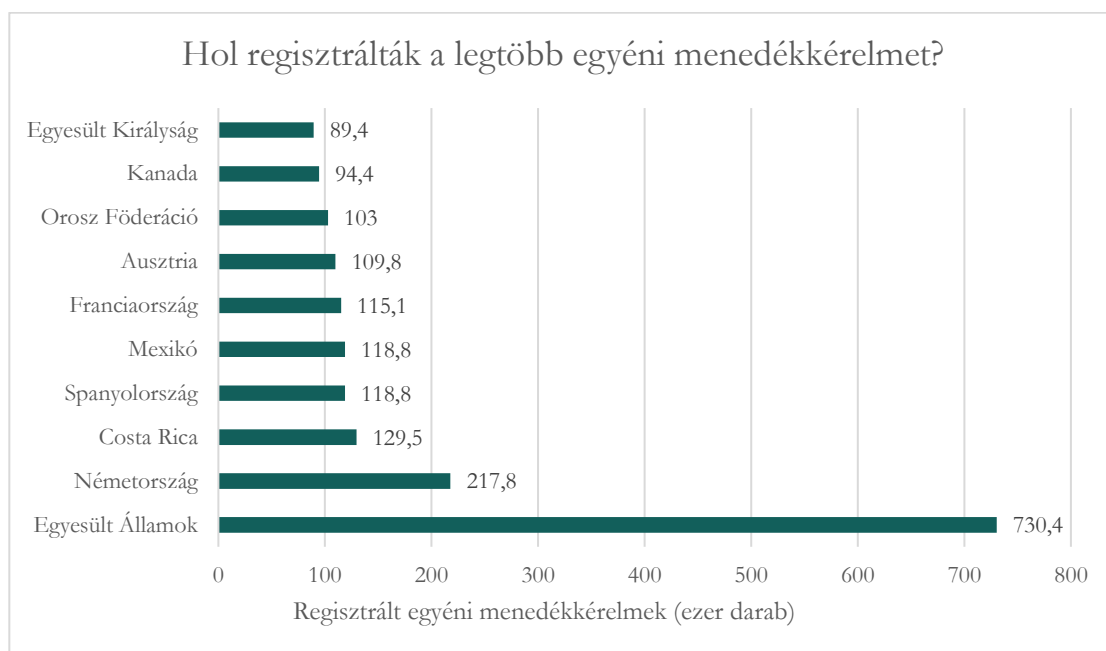
2. Ábra Az UNHCR támogatásában részesülő belső menekültek. (Forrás: Global Trends – Forced Displacement in 2022. UNHCR; a szerző saját szerkesztése)

4. Menekültügyi trendek

A menekültstátusz meghatározása az a folyamat, amelynek során az egyes kormányok vagy a UNHCR megállapítja, hogy a nemzetközi védelmet kérő személy menekültnek minősül-e a regionális, nemzeti vagy nemzetközi jog értelmében. A menekültstátusz egyénileg és csoportosan is megadható. A csoportos elismerést elsősorban Afrikában, míg az egyéni elismerés módszerét az amerikai kontinensen és az európai államokban alkalmazzák. Jellemzően akkor kerül sor csoportos elismerésre, amikor egy kibocsátó országban olyan nyilvánvaló és objektív körülmények állnak fenn, amelyek arra engednek következtetni, hogy az elvándorolt egyének többsége valószínűleg menekült. Bizonyos körülmények fennállása esetén azon személyek, akik menekültstátusz kérelmezéséhez folyamodnak, ideiglenes védelemben részesülnek. Az ideiglenes védelem intézménye a nemzetközi menekültvédelmi rendszert egészíti ki azáltal is, hogy azonnali védelemben részesíti azon személyeket, akiket az egyes fogadóországok visszaküldenének a hazájukba.

2022-ben 336.800 főt csoportos alapon nyilvánítottak menekültté, 3.8 millió fő – 98%-ban ukrán állampolgárok – pedig ideiglenes védelemben részesült, jellemzően az Európai Unió tagállamaiban. 2022-ben rekordmagas, 2.9 millió egyéni menedékkérelmet regisztráltak, ami

közel 70%-kal haladja meg a 2021-es adatokat. Az menedékkérelmek számának növekedése a 2022 kezdetén világszerte tapasztalható utazási korlátozások enyhítésének is köszönhető.

3. Ábra A legtöbb egyéni menedékkérelmet regisztrált országok. (Forrás: Global Trends – Forced Displacement in 2022. UNHCR; a szerző saját szerkesztése)

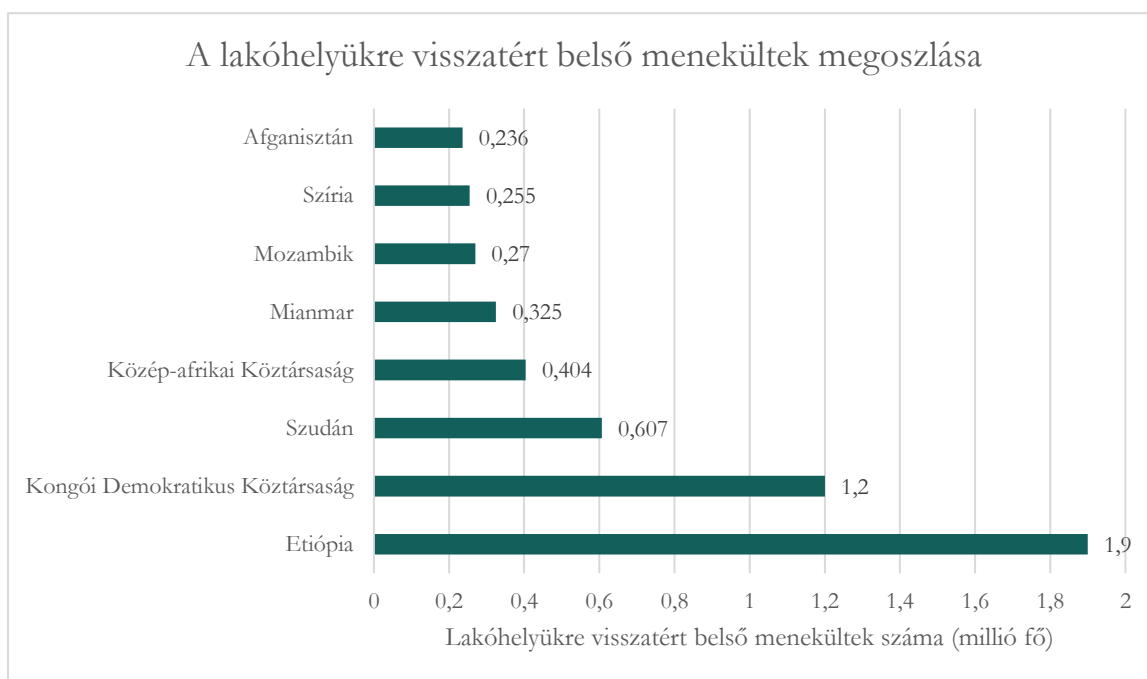
2022 során 360 000 új egyéni menekültkérelmet adtak be az európai országok állampolgárai, ami több mint háromszorosa a 2021-es adatoknak. A legtöbb kérelmet albán, grúz, orosz és ukrán állampolgárok nyújtották be. Az ázsiai és csendes-óceáni régióban benyújtott egyéni menedékkérelmeket tekintve is meredek, közel 80%-os emelkedés volt tapasztalható 2022-ben. A több mint 450 000 kérelem többségét afgán, indiai, pakisztáni, bangladesi és iráni állampolgárok nyújtották be. A MENA-térség esetében a növekedés 40%-os volt. Az újonnan beadott közel 290 000 kérelem szír, iraki, tunéziai, marokkói és egyiptomi állampolgárokhoz köthető.

2021-hez képest 27% növekménnyel 1.3 millióra nőtt azon személyek száma, akiknek az egyéni menekültkérelme ügyében érdemi határozat született. Közülük közel 717 300 személy kapott menekült vagy egyéb védelmi státuszt, míg 585 300 kérelmet elutasítottak. A kérelmükkel kapcsolatban továbbra is végleges döntésre váró személyek száma 2022 végén elérte az 5.4 millió főt, ami a 2021-es adatokhoz képest 18%-os növekedést mutat.

5. Megoldások

Az UNHCR számára stratégiai prioritás, hogy tartós mechanizmusokat alakítson ki annak érdekében, hogy a menekültek biztonságban és méltóságban építsék újra életüket. Ennek ellenére a tartós megoldások továbbra is csak a menekültek kis százaléka számára biztosított. 2022-ben összesen 339 300 menekült tért vissza önkéntesen a származási országba, 114 300 menekültet pedig áttelepítettek egy biztonságos harmadik országba. Az áttelepített

menekültek számának növekedésével párhuzamosan azonban az újonnan regisztrált menekültek száma kiugróan magas értéket ért el, így a hazatért és áttelepített menekültek aránya az összes menekülthöz viszonyítva eltörpül. Így 2022-ben minden egyes hazatérő menekültre 16 új menekült jutott. Az önkéntes visszatérők többségét dél-szudániak és ugandaiak tették ki. Az áttelepítésben érintett menekültek többségét az előző évekhez hasonlóan továbbra is Kanada fogadja be. A 2022-ben érkezett 47 600 személy – ami a 2021-es adatokhoz képest 133%-os emelkedést mutat – közel fele afgán állampolgár volt. 2022-ben a becslések szerint 5.7 millió belső menekült térhetett vissza a lakóhelyére, 8%-kal több, mint 2021-ben. A visszatértek 81%-át szubszaharai államokban regisztrálták. A szubszaharai térség mellett Mianmarban 325 200, Szíriában 255 100 és Afganisztánban 236 200 fő tért vissza lakóhelyére. Az ukrajnai belső menekültekkel kapcsolatban a frontszakaszok gyakori változása jelentős mértékben megnehezíti annak nyomon követését, hogy a belső menekültek hány százaléka tér vissza a lakóhelyére.

4. Ábra A lakóhelyükre visszatért belső menekültek megoszlása országoként. (Forrás: Global Trends – Forced Displacement in 2022. UNHCR; a szerző saját szerkesztése)

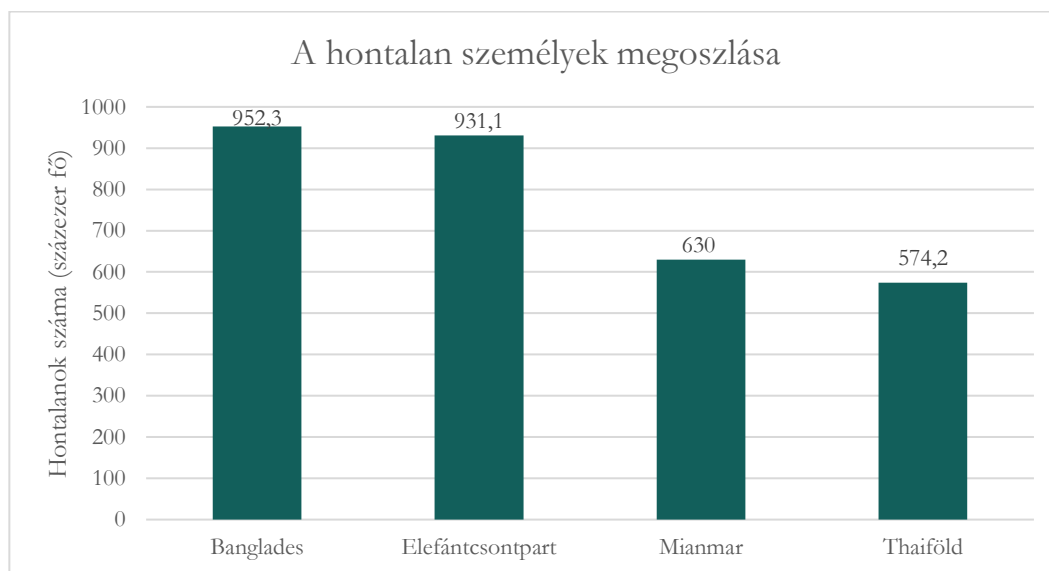
A szír menekültek közül 51 300 személy tért vissza hazájába 2022-ben, 14 800 fővel többen, mint az előző évben. Kétharmaduk a szomszédos Törökországból tért haza. A nem megfelelő biztonsági helyzet és a megélhetési lehetőségek hiánya miatt a körükben mért visszatérési szándék továbbra sem magas, hiszen 10-ből kevesebb mint 6 menekült tervezi csak a hazatérést.

A menekültek integrációja a befogadó országokban elengedhetetlen az életük újjáépítéséhez. Ennek a folyamatnak az állampolgárság megszerzése az egyik fontos elemét képezi. 2022-ben legalább 50 800 menekült részesült honosításban, 10%-kal kevesebben 2021-hez képest.

A honosítási eljárások lefolytatása és az állandó letelepedési engedélyek megadásának közel fele Hollandiában történt.

6. Hontalan emberek

A hontalan személyek a világ egyetlen államának állampolgárságával sem rendelkeznek, így nem részesülnek olyan alapvető szolgáltatásokban, mint az oktatás vagy az egészségügyi ellátás, illetve szavazati joggal sem rendelkeznek. 2022 végén a becslések szerint világszerte 4.4 millió személy volt hontalan, 2%-kal több, mint 2021-ben. A hontalan személyek valós száma ennél valószínűleg magasabb, mert az országok fele nem szolgáltat adatokat ezzel kapcsolatban. 2022-ben a legtöbb hontalan személy – főképpen rohingyák – Bangladesben, Elefántcsontpartban, Mianmarban és Thaiföldön élt.

5. Ábra A hontalan személyek megoszlása országonként. (Forrás: Global Trends – Forced Displacement in 2022. UNHCR; a szerző saját szerkesztése)

A hontalanok számának csökkentését célzó programok eddig csekély eredményt értek el. 2014 óta 514.500 korábban hontalan személy jutott állampolgársághoz vagy került visszahonosításra. 2022-ben az érintett személyek száma 32 400 fő volt: Üzbegisztánban 9 400, Thaiföldön 6 200, Svédországban pedig 6 100 személy kapott állampolgárságot vagy kapta vissza korábbi állampolgárságát. A hontalan személyek jelentős része kiskorú, a bangladesi hontalanok 53%-a gyermek.

Összegzés

2022-ben világszerte 108.4 millió fő hagyta el a lakhelyét az üldöztetés, a különböző konfliktusok, az erőszak, az emberi jogok, a természeti katasztrófák, valamint a közrendet súlyosan megzavaró események miatt. A tavalyi számadatokhoz képest ez jelentős, 21%-os növekedést jelent. A probléma valós mértékét jelzi, hogy az elmúlt év ellenőrzött statisztikai adatai alapján a második világháború óta az egyik legnagyobb mértékű és gyorsaságú

menekültválsággal nézünk szembe. A lakóhelyüket kényszerből elhagyók közel 60%-a belső menekült volt, a nemzetközi menekültek jelentős része továbbra is a hazájával szomszédos államokban talált menedékre. Kiemelt jelentőséggel bír, hogy minél több menekült számára váljanak elérhetővé azok a tartós megoldások, amelyek hazatérésüket segítik elő. Ezeknek a mechanizmusoknak a megléte azonban nem elégséges a probléma kezeléséhez. A konfliktuszónákban hosszú távon is szükséges biztonságot teremteni, valamint a tisztességes megélhetés alapfeltételeinek is adottnak kell lenniük ahhoz, hogy a menekültek a hazatérés mellett döntsenek. Utóbbi a befogadó országok számára is előnyös lenne, hiszen a nagyszámú menekült jelenléte jelentős terhet ró a nemzeti infrastruktúrákra, valamint geopolitikai és belpolitikai instabilitáshoz, illetve társadalmi és interkulturális konfrontációhoz is vezethet.

A szemlézett publikáció nem feltétlenül tükrözi a Migrációkutató Intézet munkatársainak álláspontját.